

Natuur of sport?

Een studie naar de gevolgen van de aanleg van een
kanopolobassin op de natuurwaarden van een perceel in
het Patersewoldsemeergebied

Margot Oorebeek

Haren, februari 2004

Wetenschapswinkel Biologie
Biologisch Centrum
(RUG)
Kerklaan 30/Postbus 14
9750 AA Haren
Telefoon 050 363 2385
Telefax 050 363 5205
www.rug.nl/wetenschapswinkels

Project

Dit project is uitgevoerd door Margot Oorebeek in het kader van haar biologiestudie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Haar scriptie werd geschreven naar aanleiding van een vraag van het Meerschapp Paterswolde. Het Meerschapp wilde weten of de geplande aanleg van een kanopolobassin in strijd zou zijn met de Flora- en faunawet en vroeg om een inventarisatie van de aanwezige natuurwaarden.

Het project werd begeleid door Drs. Attie F. Bos (Wetenschapswinkel Biologie).

Dankwoord

Ik zou de volgende personen hartelijk willen danken voor hun medewerking aan dit project: Willem Stouthamer (Floron) voor de hulp bij het inventariseren van de flora. Alwin Hut (Gradient, ecologisch beheer) voor het inventariseren van de vogels van het gebied. En Alfred Somsen (ing. bij DHV Milieu en infrastructuur; lid GKV) voor het maken van een bouwtekening en uitleg over de aanleg.

Samenvatting

De Groninger Kano Vereniging heeft een aantal teams, dat zich bezighoudt met kanopolo. In het voorjaar trainen de sporters in het Hoornsediep bij 't Sluisje in het Paterswoldsemeergebied. Het Meerschappat Paterswolde dat verantwoordelijk is voor het gebied heeft problemen met de huidige trainingslocatie. De kanopoloërs veroorzaken overlast voor de natuur en watertoeristen. Het Meerschappat heeft de kanovereniging verzocht een andere locatie te zoeken. De kanovereniging is daarop met een voorstel gekomen om een kanopolobassin aan te leggen in het Nije Veulensukkie. Het Meerschappat heeft zich kunnen vinden in het voorstel. Bij de aanvraag van een aanlegvergunning wees de gemeente Haren erop dat er in het kader van de Flora- en faunawet eerst onderzoek moest worden gedaan naar de aanwezigheid van mogelijke bedreigde planten- en diersoorten. Het Meerschappat heeft hierop contact gezocht met de Wetenschapswinkel Biologie van de Rijksuniversiteit Groningen met het verzoek of uitgezocht kon worden of in het Nije Veulensukkie planten- en diersoorten voorkomen die wettelijk beschermd zijn door de Flora- en faunawet. Er is een inventarisatie uitgevoerd in het Nije Veulensukkie van vaatplanten, zoogdieren, reptielen en vogels. Hieruit is gebleken dat in het gebied 6 soorten zoogdieren en 36 vogelsoorten voorkomen die beschermd zijn in het kader van de Flora- en faunawet. Tevens staan 3 vogelsoorten vermeld op de Rode Lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten, de tureluur (*Tringa totanus*), de watersnip (*Gallinago gallinago*) en de rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*). Waarschijnlijk komt de snor (*Locustella luscinioides*) ook in het gebied voor. Al deze soorten zullen hinder ondervinden van de aanleg van een kanopolobassin. Holen zullen vernietigd worden tijdens de aanleg en alle dieren zullen verstoringen ondervinden door de aanwezigheid van mensen in een momenteel zelden betreden gebied. Het Nije Veulensukkie ligt in een open landschap. Bij de aanleg van het bassin zullen rondom bomen worden geplant. Dat zal het open karakter van het landschap aantasten. Het Nije Veulensukkie heeft de potentie om een uniek stukje natuurgebied te worden. De zeggengemeenschap begint langzaam het veld te domineren. Velden met een dominerende zeggengemeenschap zijn zeldzaam en komen beperkt voor, in het bijzonder in het zuiden van Nederland. Het gebied is tevens een oud kwelgebied. Door de aanleg van sloten aan weerszijden van het veld wordt het gebied nu gedraineerd waardoor het niveau van het kwelwater wordt verlaagd. Als dit proces wordt teruggedraaid bestaat de kans dat het calciumrijke kwelwater de wortels van planten weer kan bereiken waardoor een bijzondere plantensamenstelling kan ontstaan. Met de aanleg van een kanopolobassin zal het probleem, verstoring van de natuur, niet worden opgelost, maar alleen worden verschoven.

De conclusie is dat in het Nije Veulensukkie diersoorten voorkomen die wettelijk beschermd zijn in het kader van de Flora- en faunawet inclusief vogelsoorten die op de Rode Lijst staan. De aanleg van een kanopolobassin zal negatieve gevolgen hebben voor natuur en landschap. Aanbevolen wordt een andere locatie te zoeken voor het bassin.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
1. Het Paterswoldsemeergebied	3
1.1 De historie	3
1.2 Het huidige gebied	3
1.3 De beoogde locatie	5
2. Kanopolo	7
2.1 De Groninger Kano Vereniging	7
2.2 Kanopolo	7
2.3 Huidige situatie	8
2.4 Het voorstel	8
3. Flora- en faunawet	
3.1 De Flora- en faunawet	11
3.2 Ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet	12
4. Inventarisatie	15
4.1 Bestaande gegevens	15
4.2 Veldonderzoek	15
4.2.1 Vaatplanten	16
4.2.2 Zoogdieren	17
4.2.3 Reptielen en amfibieën	18
4.2.4 Vogels	18
5. Conclusies	21
6. Referenties	25
Appendix 1: Bestemmingsplan Paterswoldsemeer	27
Appendix 2: Aanlegplan kanopolobassin	31
Appendix 3: Afbeelding kanopolobassin	33
Appendix 4: Vaatplanten	35
Appendix 5: Zoogdieren	37
Appendix 6: Vogels	39

Inleiding

Het Paterswoldsemeergebied is gelegen in de provincies Groningen en Drenthe en beslaat een oppervlak van 900 hectare. Het meer zelf is in de achttiende eeuw ontstaan doordat Friese verveners het laagveen begonnen uit te graven. Toen aan het begin van de twintigste eeuw het meeste veen was afgegraven begonnen de verveners met het verhuren van boten aan de dagjesmensen uit de stad die het meer recentelijk hadden ontdekt (Van Slageren, 1989). Om het recreatieve gebruik te promoten en te regelen is in 1961 het Meerschop Paterswolde opgericht, waarin drie gemeenten samenwerken: Groningen, Haren en Tynaarlo. Het Meerschop heeft als doelstelling de behartiging van natuurbescherming, landschapsverzorging en recreatie in het gebied van het Paterswoldsemeer (Meerschop Paterswolde, 2000). Jaarlijks bezoeken ca 1 miljoen mensen het Paterswoldsemeer en zodoende staat het in de top 5 van meest bezochte dagrecreatiegebieden in Nederland. Er zijn faciliteiten aanwezig voor onder andere zwemmen, zeilen, wandelen en fietsen (Gemeente Haren, 2000).

Onder de vele recreatieve voorzieningen valt ook de Groninger Kano Vereniging (GKV). Het clubhuis van deze vereniging is al sinds 1970 in het gebied van het Paterswoldsemeer gevestigd. De club heeft 250 leden en een kleine groep van ongeveer 24 leden beoefent de kanopolosport, dit is een kruising tussen waterpolo en kanoën. In de winter traint de groep binnen, in een overdekt zwembad, en in de zomer wordt er buiten getraind. Momenteel gebeurt dit in het Hoornsediep bij 't Sluisje (zie figuur 1). Deze locatie is niet optimaal, niet in de ogen van de kanopoloërs en niet in die van het Meerschop. De kanopoloërs veroorzaken problemen voor andere watergebruikers en verstoren de natuur. Het Meerschop heeft hen verzocht een alternatief te zoeken in het sportcentrum Kardinge dat zich aan de andere kant van de stad Groningen bevindt. De kanoclub heeft dit voorstel afgeslagen omdat de club dan in tweeën gedeeld zou worden (mond.meded. Somsen, 2003).

De club is nu met een alternatief plan gekomen. Het voorstel is om een kanopolobassin aan te leggen op een terrein, het Nije Veulenstukkie, dat grenst aan hun clubhuis en in het bezit is van het Meerschop. De GKV heeft een polobassin laten ontwerpen door het Bureau voor watersportaccommodatie en waterbouw. Het Meerschop kon zich niet in het ontwerp vinden daar het ontwerp geen rekening hield met de landschappelijke inpassing in het gebied. Nu is een tweede ontwerp gemaakt waarin wel rekening is gehouden met de landschappelijke inpassing. Het ontwerp is voorgelegd aan het Meerschop, de bewoners van de Hoornsedijk en het IVN. Deze hebben zich kunnen vinden in het ontwerp, behoudens enkele details. Bij het ambtelijk overleg gaf de gemeente Haren aan, in principe het ontwerp goed te keuren. De gemeente wees er bij die gelegenheid op, dat in het kader van de Flora- en faunawet voor de aanvraag van een aanlegvergunning een onderzoek op de beoogde locatie moet worden ingesteld naar de mogelijke aanwezigheid van beschermde planten- en diersoorten en naar de gevolgen van de aanleg van het kanopolobassin voor deze eventueel aanwezige soorten.

Het Meerschop heeft in overleg met de kanoclub contact opgenomen met de Wetenschapswinkel Biologie van de Rijksuniversiteit Groningen met het verzoek of kon worden uitgezocht of de aanleg van het kanopolobassin in strijd was met de Flora- en faunawet.

In dit rapport wordt de volgende hoofdvraag behandeld en de twee daaruit voortvloeiende deelvragen.

1. Komen in het Nije Veulenstukkie planten- en diersoorten voor die wettelijk beschermd zijn in het kader van de Flora- en faunawet?
 - a. Zo ja, heeft de aanleg van een kanopolobassin negatieve gevolgen voor deze soorten?
 - b. Zijn deze negatieve effecten te beperken door aanpassingen van het plan?

1. Het Paterswoldsemeergebied

1.1 De historie

Het Paterswoldsemeer, dat zowel op Gronings als Drents grondgebied ligt, was tot halverwege de 18de eeuw een zompig veenmoeras, 'Het Neerwold'. In 1740 raakte in Friesland het veen op en vestigden Friese verveners zich langs de Hoornsedijk om het laagveen daar af te graven. Dit duurde de rest van de achttiende eeuw en de gehele negentiende eeuw. De turf werd afgevoerd via een meander van de Drentse Aa (het huidige Hoornsediëp) naar de stad en diende als brandstof voor de fabrieken en verwarming van de huizen in Stad en Ommeland.

Tot de jaren dertig van de 20ste eeuw werd de vervening nog op kleine schaal voortgezet. De inwoners van de stad Groningen hadden toen het meer al ontdekt als recreatieplek. Men ging er heen per omnibus en met de paardentram en ging er roeien met bootjes die van de verveners werden gehuurd. Uit dit verhuur zijn de huidige watersportbedrijven ontstaan, die zich ook toelegden op de bouw en verhuur van zeilboten. In 1927 werd een sluis gebouwd tussen het Hoornsediëp en de Nijeveensterwiek wat tot een toename van recreanten leidde. Door deze verbinding werd het meer ook toegankelijk voor de scheepvaart en konden recreanten het meer bereiken vanaf het Noord-Willemskanaal dat een toegang vormde tot de stad (Van Slageren, 1989).

Het Paterswoldsemeergebied valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten Groningen, Haren en Eelde (na 1997 gemeente Tynaarlo) (zie figuur 1). Door de steeds grotere behoefte aan goede recreatieve voorzieningen is in 1961 het Meerschap Paterswolde opgericht, dat beheerder en grotendeels eigenaar is van het gebied. In 1968 werd het plan opgevat om de dagrecreatie in het gebied voor 20.000 mensen mogelijk te maken. Onderdelen van het plan waren de aanleg van de Hoornseplas, het Hoornsemeer, een woonwijk aan het meer en het toegankelijk maken van grote delen van de oevers door verplaatsing van recreatiewoningen en caravans (Gemeente Haren, 2000).

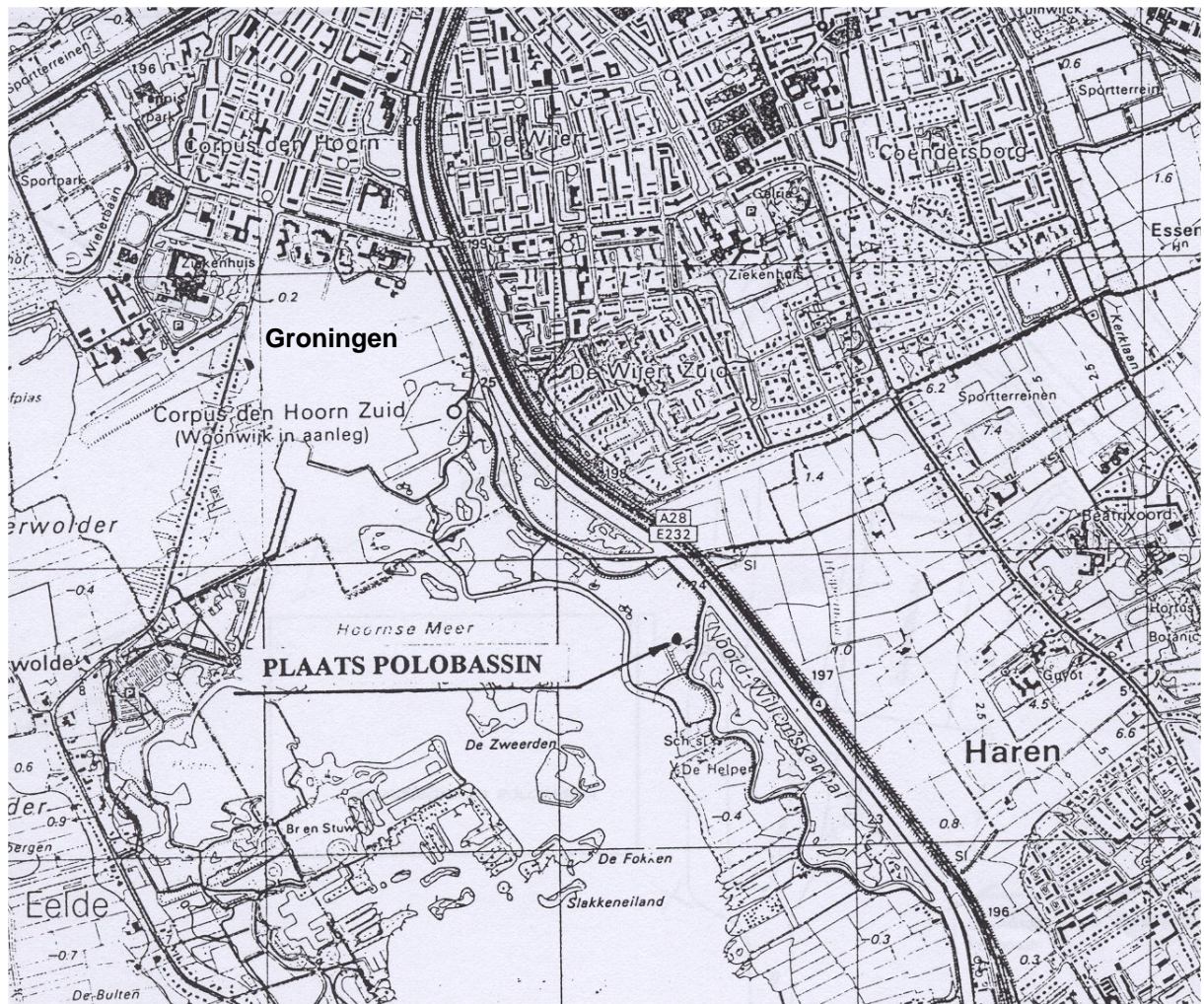
1.2 Het huidige gebied

In totaal beslaat het gebied een oppervlak van 900 hectare, waarvan ongeveer 300 hectare water. In het gebied liggen vier plassen: het Friescheveen, het Paterswoldsemeer, het Hoornsemeer en de Hoornseplas. Een gemêleerd gezelschap maakt om verschillende redenen gebruik van het gebied. Er zijn mogelijkheden tot wandelen, fietsen, zwemmen en zeilen. Op zonnige zomerse dagen kan het er erg druk zijn en recreëren er soms 20.000 mensen. Gemiddeld bezoeken 1 miljoen mensen het Paterswoldsemeergebied per jaar en dat brengt het in de top-5 van meest gebruikte dagrecreatiegebieden van Nederland (Gemeente Haren, 2000).

Het Paterswoldsemeer en het Hoornsemeer worden aan de oostkant begrensd door het Noord-Willemskanaal en daarachter de snelweg (A28). Het tussengelegen gebied bestaat uit ruige vegetatie met grote natuurwaarden waar verscheidene paden doorheen lopen. De Hoornsedijk is de hoofdweg en loopt door het gehele gebied. De dijk volgt deels het Hoornsediëp, dat zijn oorsprong vindt in oude meanders van de Drentse Aa. Tussen het Hoornsediëp en het Noord-Willemskanaal liggen het Helperland en het Loksland, twee eilanden met een aantrekkelijke ruigtevegetatie, die

zonder menselijk ingrijpen is ontstaan. Reeën, vogels en vele andere dieren hebben daar een plekje gevonden. De dijk wordt gebruikt door automobilisten (voornamelijk bewoners), fietsers, skaters en wandelaars. Het Pieterpad volgt de dijk en loopt langs drie rijksmonumenten die aan de dijk liggen:

- De brug en het sluisje van het Hoornsediep naar het Paterswoldsemeer. Het sluisje vormt voor schepen de enige toegang tot het meer.
- De molen "De Helper". Deze molen is onlangs gerestaureerd en draait nog regelmatig.
- Hoornsedijk 13. Een gaaf bewaard voorbeeld van een vervenersboerderij uit de tweede helft van de 19e eeuw (Van Slageren, 1989).

← 1000 m →

Figuur 1. Locatie van het kanopolobassin (Zeilstra, 2000).

1.3 De beoogde locatie

Het Nije Veulenstukkie is gelegen aan de Hoornsedijk naast de kanovereniging. Dit gebied valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Haren. Deze gemeente heeft het gebied in het Bestemmingsplan Paterswoldsemeer (2000) aangewezen als recreatiegebied klasse II. Het kenmerk van een recreatiegebied klasse II is dat het meer of minder intensief wordt gebruikt voor recreatie in een landschappelijk aantrekkelijke omgeving (appendix 1).

Het gebied bestaat uit grasland dat aan de west- en zuidzijde wordt begrensd door een sloot, aan de noord- en oostzijde is het van het aanliggende grasland gescheiden door een hek van prikkeldraad. Het perceel meet op zijn breedst 400x250 meter (zie figuur 1). Er zijn twee mogelijkheden om het gebied te betreden, deze bevinden zich in de zuidoosthoek en in het midden van de noordzijde. Elke zomer worden in het gebied een aantal grote grazers, Schotse Hooglanders, losgelaten dat successie tegen moet gaan en het gebied in de huidige staat moet houden. Wandelaars is het toegestaan om het gebied te betreden, mits ze de runderen niet naderen en hun honden aan de lijn houden.

Kijkend naar de historie is het mogelijk een beeld te krijgen van de karakteristieken van het Nije Veulenstukkie. Het perceel is gelegen in het beekdal van de voormalige Drentse Aa en ligt 0,55 meter onder NAP (Zeilstra, 2000). De ondergrond van het gebied bestaat uit een laag veen van ongeveer 3 meter met een onderliggende zandlaag. Veengronden die in beekdalen liggen zoals het Nije Veulenstukkie worden gewoonlijk natgehouden door grondwater dat tijdens zijn reis door de aarde meer voedingsstoffen heeft verzameld dan regenwater dat hoger gelegen gebieden voedt. Door de hoge concentratie aan voedingsstoffen in het milieu wordt dit een mesotroof (tamelijk voedselrijk) of eutroof (zeer voedselrijk) gebied genoemd. Vanwege de correlatie met de landschappelijke ligging wordt het eutrofe veentype ook wel laagveen genoemd (Delvinge, 2000). Het Nije Veulenstukkie is dus een voedselrijk laagveengebied.

Oorspronkelijk was het Nije Veulenstukkie een kwelgebied, wat inhoudt dat het gebied grotendeels gevoed werd door grondwater dat een lange reis door de grond heeft afgelegd en dat kenmerkend veel mineralen bevat zoals calcium. Dit kwelwater heeft een bijzondere plantengroei tot gevolg. Door de aanleg van de twee sloten aan weerskanten van het veld wordt het Nije Veulenstukkie nu gedraineerd. Dit houdt in dat de kwelstromen afgebogen worden naar de sloten en de wortelzone van de niet diep wortelende planten niet meer bereiken. De grondwaterspiegel in het gebied ligt 20 cm onder het maaiveld (Zeilstra, 2000) waardoor de neerslag het profiel kan binnendringen. Er ontstaat dus een laag atmocliene regenwater, water met een lage ionenconcentratie, boven het lithocliene grondwater. Het lithocliene grondwater wordt gekenmerkt door een hoge hoeveelheid calcium en levert een belangrijke bijdrage aan de mineralenhuishouding en zuurgraad van het gebied. Het bufferende effect van het calcium uit het grondwater zal een minder belangrijke rol gaan spelen zolang het atmocliene water toeneemt. Het gevolg zal zijn dat het Nije Veulenstukkie langzaam verzuurt (Grootjans, 2000).

2. Kanopolo

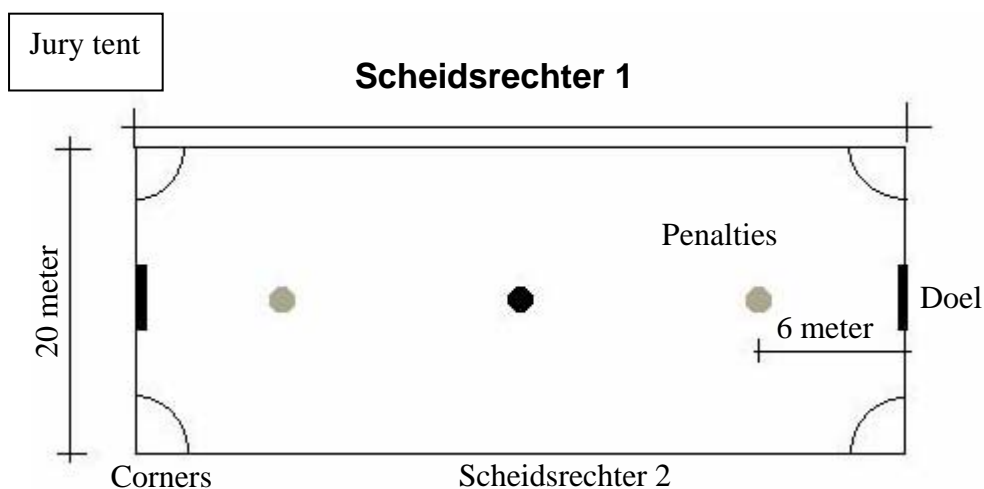
2.1 De Groninger Kano Vereniging

De Groninger Kano Vereniging (GKV) is opgericht in 1970 en is ruim 20 jaar gevestigd aan de Hoornsedijk 4. De vereniging heeft circa 200 leden en heeft direct naast het clubgebouw een eigen vaarverbinding met het Paterswoldsemeer. Een dertigtal leden houdt zich bezig met de voor velen onbekende sport kanopolo. Deze tak van kanosport bestaat al 12 jaar binnen de vereniging en er worden zeer goede resultaten bereikt. Het eerste en tweede team van de vereniging spelen respectievelijk op het hoogste en een-na-hoogste niveau in Nederland. Drie maal per week vinden er trainingen plaats en eens in de drie weken speelt de club mee in een toernooi of competitiewedstrijd. Door het kleine aantal verenigingen, dat wedstrijden speelt in kanopolo zijn er maar een gering aantal wedstrijden per jaar. De GKV speelt ook mee in internationale wedstrijden (www.gkv.dds.nl).

2.2 Kanopolo

De kanopolosport is niet algemeen bekend en maar een kleine groep toegewijde spelers beoefent deze tak van sport in Nederland. Kanopolo is een combinatie van de sporten waterpolo en kanoën. Twee teams strijden tegen elkaar in een afgesloten speelveld en proberen zo veel mogelijk punten te scoren door de bal in het doel van de tegenstander te krijgen. Tijdens een wedstrijd komt het aan op een goede bootbeheersing, spelinzicht, snelheid en een flinke dosis lef. Een wedstrijd duurt twee maal tien minuten.

De teams bestaan uit vijf personen in het veld en drie wisselers. De spelers varen in kleine, zeer wendbare kano's van ongeveer 2,5 à 3 meter lang en mogen de bal spelen met behulp van hun handen zowel als de peddel. De bal waarmee wordt gespeeld is een waterpolobal. Het speelveld is 23x35 meter en de doelen (1,5 meter breed en 1 meter hoog) hangen aan de korte zijden van het veld op een hoogte van twee meter boven het wateroppervlak (zie figuur 2).

Figuur 2. Kanopoloveld (www.kanoclubzeeland.nl)

Per wedstrijd zijn twee scheidsrechters aanwezig die langs de lange zijden van het veld lopen. Net als in voetbal komen er corners en penalty's voor en mogen de scheidsrechters gele en rode kaarten uit delen. Een gele kaart betekent voor de speler die de overtreding begaat twee minuten niet meedoen. Een rode kaart betekent uitsluiting van de wedstrijd. De spelers varen regelmatig met hun kano's over andere spelers heen en de vaardigheid om te kunnen "eskimoteren", snel doordraaien en overeind komen als de kano omslaat, is zeker noodzakelijk. Hoewel het niet tegen de regels is om de kano actief in het spel te gebruiken mogen de spelers elkaar niet rammelen en ook slaan met de peddel is tegen de regels (www.nkb.nl). De toernooien worden meestal in het weekend gehouden bij een van de meespelende ploegen. De toernooien kunnen zowel buiten als binnen worden gehouden en een toernooi bestaat meestal uit ongeveer 7 wedstrijden (www.gkv.dds.nl).

2.3 Huidige situatie

In de winter trainen de kanopoloërs van de GKV binnen in een overdekt zwembad, maar zomers verplaatsen ze hun speelterrein naar het Hoornsediëp. Dit is een oude meander van de Drentse Aa die in verbinding staat met zowel het Paterswoldsemeer als het Noord-Willemskanaal. De trainingen vinden plaats bij 't Sluisje. Dit levert nogal wat problemen op. 't Sluisje is de toegang tot Nijeveensterwiek. Nijeveensterwiek is de enige vaarverbinding met het Paterswoldsemeer vanaf het Noord-Willemskanaal. Er ontstaan problemen met andere watergebruikers die gebruik willen maken van deze doorvaart. De spelers worden gestoord in hun training en de watergebruikers moeten wachten tot er plaats gemaakt is om door te varen. Het speelgebied is afgeschermd door een eiland, Loksland, dat hoge natuurwaarden heeft. Er leven een aantal reeën en een groot aantal vogels heeft er zijn broed- en leefgebied. De onrust tijdens de trainingen verstoort de vogels, voornamelijk tijdens het broedseizoen en in mindere mate gedurende de rest van de zomer. Tijdens het spel wil de bal ook nog wel eens op het eiland terechtkomen wat verdere verstoring oplevert. Voorts breken de deelnemers nog wel eens takken af die boven het speelveld hangen om het speelveld bruikbaar te maken. Het Meerschappij heeft deze trainingsplek gedoogd, maar vindt nu toch dat dit teveel problemen geeft en heeft de vereniging verzocht een andere plek te zoeken (mond.meded. Schalkoort, 2003).

2.4 Het Voorstel

De GKV heeft op het verzoek van het Meerschappij Paterswolde een alternatief bedacht. Zij stelde voor om een kanopolobassin in het Nije Veulenstukkie, grenzend aan het clubhuis van de vereniging aan te leggen. Het eerste voorstel (Zeilstra, 2000) voldeed niet aan de verwachtingen van het Meerschappij. In het plan was geen rekening gehouden met de omgeving. In het tweede en huidige plan is rekening gehouden met de landschappelijke inpassing van het bassin. De tekeningen (appendix 2) tonen dat het bassin een afmeting zal krijgen van 40x60 meter en circa 5 meter naast de vaarverbinding met het Paterswoldsemeer aangelegd zal worden. De grond die uit het bassin wordt gehaald zal worden gebruikt om een ophoging om de noord- en oostkant

van het bassin te realiseren. Als aankleding zullen een aantal bomen geplant worden op de verhoging (appendix3).

Om het bassin schoon te houden is een constante doorstroom van water nodig. Door het uitgraven van het bassin tot op het zand wordt verwacht dat de kwel weer in staat zal zijn om het oppervlak te bereiken en weer voor een schone aanvoer van water zal zorgen (Zeilstra, 2000). De sloot aan de westkant van het terrein wordt afgesloten waardoor er geen kwelwater meer weg kan lopen en er een toevoer zal zijn richting het bassin. Dit water zal door een aangelegd rietveld stromen waar het op natuurlijke wijze gezuiverd wordt van biologisch materiaal, zoals algen en plantenafval, dat in de kwelsloot aanwezig was. Het overtollige water zal uiteindelijk door middel van een duiker afgevoerd worden naar het Paterswoldsemeer.

De toegang tot het bassin zal via een bruggetje lopen over de kanoverbinding waar beide partijen en de scheidsrechters gebruik van kunnen maken. Het publiek, geschat op honderd mensen tijdens een toernooi, zal de dam gebruiken die over de kwelsloot loopt direct naast het clubhuis (mond.meded. Somsen, 2003).

3. Flora- en faunawet

3.1 De Flora- en faunawet

Op 1 april 2002 is een nieuwe wet in werking getreden, de Flora- en faunawet. In deze wet is de bescherming van de in Nederland voorkomende flora en fauna geregeld. Een aantal "oude" wetten zijn opgenomen in de nieuwe Flora- en faunawet. Hieronder vallen de Vogelwet, de Jachtwet en de Wet Bedreigde Uitheimse Diersoorten. Ook het hoofdstuk 'soortenbescherming' uit de Natuurbeschermingswet is in de nieuwe wet opgenomen. Evenals de soortbeschermingbepaling van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (Ministerie van LNV, 1998).

De Flora- en faunawet gaat uit van het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle handelingen die nadelig zijn voor beschermde planten- en diersoorten verboden zijn. Artikelen die voor dit project voornamelijk van belang zijn, zijn de artikelen 8 tot en met 11. In artikel 3 en 4 staat beschreven wat een beschermde inheemse planten- en diersoort is en hoe deze wordt aangewezen.

Artikel 8: Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9: Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10: Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11: Het is verboden nesten, hollen of andere voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Er zijn een aantal uitzonderingen in de wet opgenomen die betrekking hebben op de jacht. In artikel 32 staan 6 diersoorten vermeld die beschouwd worden als wildsoorten waarop de jacht mag worden geopend in vooraf bepaalde perioden. Eveneens is de mogelijkheid opgenomen om vrijstelling aan te vragen voor bepaalde verbodsbepalingen als het gaat om schadesoorten. In het Besluit beheer en schadebestrijding dieren heeft de minister 21 diersoorten aangewezen die in het land schade veroorzaken. De provincies bepalen apart welke diersoorten door hun worden beschouwd als schadeveroorzakend. De provincie Groningen heeft 14 schadesoorten aangewezen waarvoor vrijstelling van verontrusting aangevraagd kan worden. Het was in de provincie Groningen niet mogelijk om een vrijstelling voor het doden van een schadesoort te krijgen (Provincie Groningen, 2002), recent is een uitzondering gemaakt voor zwarte kraaien en kauwen (Provincie Groningen, 2003).

3.2 Ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

Bij vrijwel elke ruimtelijke ingreep speelt de Flora- en faunawet een rol. Het is daarom essentieel voor gemeenten en projectontwikkelaars om al in een vroeg stadium rekening te houden met deze wet. Het ministerie van LNV heeft hiervoor een brochure uitgegeven met als titel: Ondernemen en de Flora- en faunawet (2003). Hierin wordt aangeraden om direct bij de beslissing over de locatie voor een bouwproject een inventarisatie uit te voeren. Op deze manier kan al in een vroeg stadium duidelijk worden of er eventueel beschermde soorten voorkomen en wat de mogelijke gevolgen voor deze soorten zijn. Eveneens moet naar alternatieven gekeken worden. Pas dan kan getracht worden een ontheffing aan te vragen. In de folder "Soortbescherming bij ruimtelijke ingrepen en dergelijke", staat de procedure beschreven die gebruikt wordt bij de beoordeling van aanvragen voor ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Er worden vier categorieën onderscheiden (LNV, 2002):

1. Soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bijlage 1 en 2 van het Besluit aanwijzing van dier- en plantensoorten Flora- en faunawet. Ontheffing kan worden verleend, indien:
 - er geen andere bevredigende oplossing bestaat, en
 - sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu gunstige effecten, en
 - geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.
2. Soorten die niet zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bijlage 1 en 2 van het Besluit aanwijzing van dier- en plantensoorten Flora- en faunawet, met uitzondering van beschermde inheemse vogels. Ontheffing kan worden verleend, indien geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.
3. Beschermde inheemse vogels. De hier bedoelde dwingende redenen van groot openbaar belang kunnen geen grond zijn voor het verlenen van een ontheffing. De Europese Vogelrichtlijn staat dat niet toe.
4. Voor meer algemene soorten zal een vrijstelling gelden. Dergelijke soorten mogen dan worden verstoord, verjaagd of verplaatst van plekken waar ruimtelijk wordt ingegrepen. Daarvoor is geen ontheffing vereist. Aan het eind van het jaar 2004 wordt bij Algemene maatregel van bestuur besloten wat de meer algemene soorten zijn. Tot die tijd moet een ontheffing worden aangevraagd en vallen ze onder soort 2 of 3 (mond. meded. Bols, 2004).

Ontheffingen moeten worden aangevraagd bij LASER Dordrecht, een uitvoerende organisatie van het ministerie van LNV. De inventarisatie en eventuele alternatieve plannen worden gebruikt bij het beoordelen van de aanvraag. De behandeling loopt volgens de procedure van de Algemene wet bestuursrecht. Tegen de beschikking van de Minister van LNV kan binnen zes weken bezwaar worden aangetekend.

Bij het indelen in de vier bovenvermelde soorten is geen rekening gehouden met soorten die op de Rode Lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten staan. Deze lijsten zijn opgesteld voor op soortbescherming gerichte projecten uit het Natuurbeleidsplan (1990). Het is de bedoeling dat, indien nodig, in de Rode lijsten opgenomen soorten extra aandacht gegeven wordt door middel van praktische beschermingsmaatregelen, onderzoek en voorlichting (Natuurbeleidsplan, 1990).

4. Inventarisatie

4.1 Bestaande gegevens

Bij inventarisatie van flora en fauna wordt vaak gebruik gemaakt van het Natuurloket. Het Natuurloket is een onafhankelijke stichting die als doel heeft de toegankelijkheid van gegevens over de aanwezigheid van beschermde en bedreigde soorten in Nederland te vergroten. Het Natuurloket is een gezamenlijk initiatief van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF). Dit Natuurloket beschikt over soorteninformatie per kilometerhok van geheel Nederland. Informatie van verscheidene 'Particuliere Gegevensbeherende Organisaties' (PGO's) zijn in het Natuurloket samengebracht en beschikbaar gesteld voor iedereen. Het loket vermeldt of er soorten zijn aangetroffen die onder een bepaalde wet beschermd zijn en geeft aan hoe goed het gebied geïnventariseerd is (www.natuurloket.nl).

Het Nije Veulenstukkie ligt in kilometerhok X:234/Y:577. Hiervan is helaas geen recente informatie voorhanden. De afzonderlijke PGO's hadden of het gebied niet geïnventariseerd of de gegevens waren niet actueel genoeg voor het doel van dit onderzoek (gegevens ouder dan tien jaar zijn minder bruikbaar). Om toch tot een goed beeld te kunnen komen van de aanwezige flora en fauna is veldonderzoek verricht.

4.2 Veldonderzoek

Het veldonderzoek is uitgevoerd in de periode van 16 mei tot 15 juni 2003. Het was niet haalbaar om in een dergelijke korte periode een volledig onderzoek uit te voeren. Daar zal rekening mee moeten worden gehouden bij het interpreteren van de resultaten.

Er is onderzoek gedaan naar het voorkomen van vaatplanten, vogels, zoogdieren en reptielen. Voor een volledig beeld van het gebied zou eveneens gekeken moeten worden naar de soortenrijkdom van amfibieën, insecten, mossen, korstmossen en paddestoelen. Om de volgende redenen zijn deze groepen niet geïnventariseerd:

1. Voor het vangen van amfibieën is een vrijstelling nodig van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Deze is wel aangevraagd maar niet tijdig gearriveerd.
2. Veel insecten hebben een korte levensduur en het is daarom noodzakelijk dat er elke twee weken in de zomer geïnventariseerd wordt welke soorten aanwezig zijn. Gezien de beperkte tijd was dit niet mogelijk.
3. Mossen zijn zeer moeilijk in het veld te identificeren en een specialist zou ze onder het binoculair moeten bekijken om deze te identificeren.
4. Op dit type ondergrond wordt geen inventarisatie gemaakt van korstmossen.
5. Paddestoelen worden pas geïnventariseerd vanaf augustus.

Voor de soorten die wel geïnventariseerd konden worden is waar mogelijk gebruik gemaakt van de richtlijnen van de afzonderlijke PGO's. De vaatplanten zijn geïnventariseerd met behulp van een medewerker van FLORON, Willem Stouthamer. De gegevens van de vogels zijn verzameld door Alwin Hut, medewerker van 'Gradiënt, ecologisch beheer', een bureau voor ecologisch onderhoud, met jarenlange ervaring als vogelringer. Gegevens over zoogdieren zijn verkregen door het gebruik van vallen en spooronderzoek over een periode van drie weken. De reptielen zijn geïnventariseerd tijdens twee bezoeken aan het gebied.

4.2.1 Vaatplanten

De flora is geïnventariseerd op 4 juni 2003. Er is gekeken naar de begroeiing op de locatie waar het bassin daadwerkelijk gepland is en naar de voorkomende soorten in de rest van het veld. De slootkant is niet geïnventariseerd omdat hier sprake is van een andere biotoop en de planten andere gevolgen zullen ondervinden van de aanleg van het bassin. In totaal zijn 63 verschillende soorten in het veld gevonden waarvan er geen een beschermd is door de Flora- en faunawet of bijlage IV van de Habitatrichtlijn (appendix 4).

Er zijn drie aandachtsoorten gevonden in het Nije Veulenstukkie, grote wederik (*Lysimachia vulgaris*), veenpluis (*Eriophorum angustifolium*) en gewone waternavel (*Hydrocotyle vulgaris*). FLORON omschrijft een aandachtsoort als een soort die duidt op een bepaald type biotoop. Het abundantie-getal geeft aan hoeveel individuen van die soort in het gebied groeien. Deze zijn genoemd in appendix 4. Op basis van deze aandachtsoorten kan worden geconcludeerd dat het om een weidegebied gaat met een natte voedselarme en zwak zure bodem.

Dit blijkt ook uit verscheidene andere soorten zoals de hazezegge (*Carex leporina*), zompzegge (*Carex curta*) en zwarte zegge (*Carex nigra*). Deze zeggengemeenschap, Caricetum, komt momenteel voornamelijk voor op de locatie waar het kanopolobassin gepland is en begint het veld te domineren. Een andere gemeenschap, de pitrusrompgemeenschap, is ook nog aanwezig en komt voornamelijk voor op velden waar vroeger bemest is en waar de voedselrijkdom is verminderd. Voorbeelden hiervan zijn pitrus (*Juncus effusus*), ruw beemdgras (*Poa trivialis*), kruipende boterbloem (*Ranunculus repens*) en fioringras (*Agrostis stolonifera*).

Graslanden die rijk zijn aan zeggensoorten worden blauwgraslanden genoemd naar de zweem blauw die er over de velden ligt door de aanwezigheid van zeggen.

Blauwgraslanden zijn buiten de Kempen en Limburg zeldzaam geworden. Als het Nije Veulenstukkie in de huidige staat behouden kan worden heeft het de potentie om een zeer waardevol natuurgebiedje te worden. Met de aanleg van het kanopolobassin zullen een groot aantal zeggenplanten verwijderd worden en dat zal voor de verspreiding een stap terug betekenen.

In het Nije Veulenstukkie lopen Schotse Hooglanders rond; men hoopt hiermee de successie tegen te gaan en het gebied in de huidige toestand te bewaren. Een bijkomend gevolg kan echter zijn dat deze grote grazers de bodem voedselrijker maken. Dit kan als volgt worden verklaard. Nutriënten die door planten worden gebruikt komen uit drie soorten bronnen.

1. rotsen (door verwerking)
2. de atmosfeer (via neerslag, fall-out, en stikstof fixatie)
3. recycling van nutriënten door planten terug naar de bodem.

De belangrijkste bron is de recycling van nutriënten (Chapin III, 1991). Grote grazers kunnen op drie manieren de recycling van nutriënten beïnvloeden. Ten eerste, voordat een blad van een plant afvalt, resorbeert de plant de meeste nutriënten uit dat blad, deze nutriënten zullen dus niet in het milieu terecht komen. Als grazers de bladeren verwijderen krijgen de planten geen kans stikstof en andere nutriënten daaruit te resorberen. Ten tweede. Grote grazers eten voornamelijk planten met een hoge concentratie stikstof en weinig tannine. Tannine is een stof met defensieve eigenschappen tegen vraat (Owen-Smith & Cooper, 1987). Als de planten als reactie daarop weer nieuwe stikstofrijke en tanninearme bladeren maken moet opnieuw stikstof uit de bodem worden opgenomen. Ten derde komt het bladafval terug in de vorm van uitwerpselen en urine met een hoge concentratie voor planten beschikbare stikstof (Chapin III, 1991). Het gevolg van deze drie oorzaken is dat het veld langzaam voedselrijker wordt. In het Nije Veulenstukkie is dit merkbaar bij de dam aan de noordzijde van het terrein. Op deze plek rusten de runderen geregeld en produceren ze veel uitwerpselen waardoor hier vooral planten, die een voedselrijke omgeving nodig hebben, voorkomen.

4.2.2 Zoogdieren

Er zijn in totaal zes soorten zoogdieren in het gebied gevonden (appendix 5). Gedurende een periode van drie weken zijn er acht vallen van het type 'Sherman' in het veld uitgezet met de intentie om eventueel voorkomende muizen te vangen. Er is afgezien van een inventarisatiemethode die regelmatig wordt gebruikt door de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), namelijk het uitpluizen van braakballen van uilen en roofvogels (Lange *et al.*, 1994). Deze methode geeft wel een goed beeld over het voorkomen van soorten binnen een kilometerhok, maar is minder geschikt voor de inventarisatie van een specifiek gebied. Tijdens de vangperiode zijn drie verschillende muizensoorten gevangen: de dwergspitsmuis (*Sorex minutus*), de aardmuis (*Microtus agrestis*) en de bosmuis (*Apodemus sylvaticus*). Van deze drie soorten komen de eerste twee voor op vochtige terreinen en zijn door het gehele veld gevangen. De bosmuis komt echter niet vaak voor op natte weilanden en ook niet in zeer dichte grazige vegetatie. Deze soort is dan ook gevangen in het gebied waar de zuidelijke hoek van het bassin gepland is, direct achter de kanoclub waar een groep bomen staat met een dichte ondergroei. Naast de dieren die met vallen te vangen zijn, komen er ook nog andere zoogdieren voor in het gebied. Daaronder vallen het konijn (*Oryctolagus cuniculus*), de haas (*Lepus europaeus*) en de ree (*Capreolus capreolus*). Van al deze dieren zijn sporen, in de vorm van prenten en uitwerpselen gevonden. Dat betekent dat ze daadwerkelijk van het gebied gebruik maken. Dit is later voor alle drie de soorten bevestigd door visuele observaties. Het gebied biedt geen gelegenheid voor konijnen om daar holen te maken en ook voor reeën en hazen biedt het geen mogelijkheid tot schuilen. Het is dus aannemelijk dat deze soorten het veld voornamelijk gebruiken als foerageergebied.

De bovengenoemde diersoorten zijn in principe allemaal beschermd door de Flora- en faunawet. Een bepaalde periode van het jaar vormen de haas en het konijn hierop een uitzondering. In artikel 32 worden deze genoemd als wildsoorten waarop het is toegestaan de jacht te openen in de daarvoor vastgestelde periode (Ministerie van LNV, 1998). Geen van de soorten staat vermeld in bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

4.2.3 Reptielen en amfibieën

In het gehele veld zijn gedurende meerdere bezoeken geen reptielen aangetroffen. Deze zijn ook niet te verwachten sinds veel reptielensoorten een overwegend vochtige heidevegetatie prefereren, dikwijls bij moerassen, vennen met pijpenstroobulten, of langs ruigtevegetaties en bosranden. Desondanks is recentelijk ontdekt dat reptielen ook vaak gebruik maken van pitrusvegetaties, een soort die rijkelijk voorkomt in het gebied. Een pitrusvegetatie bevat een dichte vegetatiestructuur waarin vocht, warmte en voedsel te vinden zijn. Door de smalle naar boven wijduiteenstaande bladeren wordt de wind gebroken en blijft de temperatuur lang hoog en wordt een goed klimaat voor reptielen gecreëerd (Donker, 1999). Het is dus mogelijk dat reptielen in het gebied voorkomen maar dat die niet gezien zijn.

Voor het vangen van amfibieën is een ontheffing van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit nodig. Die is wel aangevraagd, maar niet ontvangen. Verscheidene observaties hebben aangetoond dat zowel de groene kikker (*Rana esculenta*) als de bruine kikker (*Rana temporaria*) in het gebied voorkomt. Het is van groot belang om uit te zoeken welke amfibieën in de sloot langs het veld voorkomen en in de wateren in de buurt. De kans is groot dat amfibieën uit de omgeving gebruik zullen maken van het nieuw aangelegde bassin. De meeste poelen worden in de eerste jaren na aanleg gekoloniseerd maar de kolonisationsnelheid is niet gelijk voor de verschillende soorten (Buggenum, 2000). Als er eventueel beschermde soorten tussen zitten bestaat de kans dat het bassin niet meer mag worden gebruikt om de dieren niet te verstoren.

4.2.4 Vogels

Vanwege de incorporatie van de soortbeschermingbepaling van de Vogelrichtlijn in de Flora- en faunawet zijn alle vogels in principe door de Flora- en faunawet beschermd. Uitzonderingen hierop vormen de wild- en schadesoorten. In appendix 6 staan 36 vogelsoorten vermeld waarvan is vastgesteld dat ze in het gebied voorkomen. Het is niet bekend in hoeverre het veld als broedplaats wordt gebruikt. Er zijn nog twee soorten, de snor (*Locustella luscinioides*) en de bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*), waarvan door middel van geluidsobservaties een sterk vermoeden bestaat dat ze in het gebied voorkomen, maar dat is niet overtuigend vastgesteld. Het is ook niet bekend in hoeverre deze soorten het veld als broedplaats gebruiken.

De 36 aangetroffen soorten kunnen worden onderverdeeld in drie verschillende groepen:

1. vogels die voornamelijk gebruik maken van het veld;
2. vogels die voornamelijk gebruik maken van het water en de oever;
3. vogels die gebruik maken van de bomen en struiken.

Twee soorten uit de eerste groep, de watersnip (*Galligano galligano*) en de tureluur (*Tringa totanus*), staan op de Rode Lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten en behoeven daarom speciale aandacht (Osieck & Hustings, 1994). Bedreigde vogelsoorten zijn soorten met een geringe tot ruime landelijke verspreiding en/of een landelijke broedpopulatie van minder dan 100.000 paren, waarvan het aantal in recente tijd sterk is achteruitgegaan. De rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*) en de snor, die waarschijnlijk in het gebied voorkomen, behoren tot de groep die gebruik maken van het water en de oevers. Ze staan ook beide met dezelfde speciale vermelding op de Rode Lijst.

Naast de vogels die langer in het gebied voorkomen zijn er natuurlijk ook vogels die kortstondig van het gebied gebruik maken om te foerageren, dit zijn bijvoorbeeld de boerenwaluw (*Hirundo rustica*) en de gierwaluw (*Apus apus*). Deze vogels zijn niet in de lijst opgenomen aangezien zij het veld niet betreden en hun nesten elders hebben.

5. Conclusies

Het Meerschop Paterswolde heeft de Groninger Kano Vereniging verzocht een andere locatie voor hun kanopolotrainingen te zoeken. De huidige locatie in het Hoornsediep verstoort de natuur en de watertoeristen. De kanovereniging heeft vervolgens voorgesteld een kanopolobassin aan te leggen op het Nije Veulenstukkie. Het Nije Veulenstukkie maakt onderdeel uit van het Paterswoldsemeergebied in de gemeente Haren. Het gebied is geen wettelijk beschermd (inter)nationaal natuurgebied. In het bestemmingsplan heeft de gemeente Haren het gebied aangewezen als recreatiegebied klasse II.

Het Nije Veulenstukkie is een open grasland met daaromheen een aantal bomen. Vroeger werd het perceel gevoed door grondwaterstromen die kalkrijk en voedselrijk water toevoerden. Momenteel wordt het gebied gedraineerd door twee kwel sloten aan weerszijden van het veld. Hierdoor komen de kwelstromen niet meer tot de wortels en heeft het regenwater een grotere invloed. Dit regenwater heeft weinig kalk en voedsel wat tot gevolg heeft dat het veld langzaam zuurder wordt.

In het kader van de nieuwe Flora- en faunawet is de aanvrager van een aanlegvergunning, in dit geval het Meerschop Paterswolde, verplicht rekening te houden met de eventueel aanwezige beschermde inheemse planten- en diersoorten. Dit houdt in dat een inventarisatie moet worden uitgevoerd en dat alternatieven geraadpleegd moeten worden. Bij het voorkomen van beschermde inheemse soorten kan een aanvraag voor ontheffing voor het verstoren van deze soorten worden ingediend. Op basis van de inventarisatie en de alternatieven zal vervolgens worden besloten of een ontheffing wordt toegekend. Bij dit besluit wordt onderscheid gemaakt tussen vier categorieën van soorten. Categorie 1 bestaat uit soorten uit bijlage IV van de Habitatrictlijn en bijlage 1 en 2 van het Besluit aanwijzing dier- en plantensoorten Flora- en faunawet. Categorie 2 zijn alle beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet, behalve soorten uit categorie 1 en beschermde inheemse vogelsoorten. Categorie 3 zijn de beschermde inheemse vogelsoorten en categorie 4 beslaat de meer algemene soorten. Al deze categorieën hebben een andere gradatie van bescherming.

Bij de inventarisatie van het Nije Veulenstukkie zijn 6 zoogdiersoorten gevonden, daarvan zijn de haas en het konijn aangewezen als wildsoorten en vrij voor de jacht in bepaalde perioden van het jaar. Deze 6 soorten vallen onder categorie 2 voor de aanvraag van ontheffingen. Dat betekent dat als geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort een ontheffing kan worden verleend. Voor alle geïnventariseerde soorten geldt dat geen afbreuk wordt gedaan aan de instandhouding van de soort.

In het gebied zijn 36 vogelsoorten waargenomen, waarvan de wilde eend, de fazant en de houtduif aangewezen zijn als wildsoorten waarop de jacht mag worden geopend, behalve in het broedseizoen. Van de 36 soorten zijn 5 soorten door de provincie Groningen aangewezen als soorten die belangrijke schade aan landbouwgewassen kunnen aanrichten. Voor deze soorten kan een ontheffing worden aangevraagd van enkele verbodsbepalingen. Beschermde inheemse vogelsoorten vallen alle onder

categorie 3 voor de aanvraag van ontheffingen. Een ontheffing kan niet verleend worden als de Vogelrichtlijn dat niet toe staat. Het Paterwoldsemeergebied valt echter niet onder de Vogelrichtlijn en een ontheffing kan dus eventueel wel worden verleend. Een speciale vermelding kan worden gemaakt van de tureluur, de watersnip, de rietzanger en de snor. Deze soorten staan vermeld op de Rode Lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten. Aan de bescherming van die soorten moet extra aandacht worden geschonken in overeenstemming met het Natuurbeleidsplan.

De Flora- en faunawet houdt geen rekening met de Rode Lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten. Bij het beoordelen van aanvragen voor ontheffingen zou een speciale categorie moeten zijn die de Rode Lijst soorten beschermt zoals in het Natuurbeleidsplan is bepaald. Tevens zijn de huidige vier categorieën waaraan ontheffingen moeten worden getoetst nog niet wettelijk vastgesteld. Categorie vier is nog niet uitgewerkt, verwacht wordt dat deze categorie eind 2004 is beschreven. Geconcludeerd kan worden dat over de toepassing van de Flora- en faunawet in de praktijk nog veel onduidelijkheden bestaan.

In het kader van de Flora- en faunawet moet ook gekeken worden naar de negatieve gevolgen die beschermde soorten kunnen ondervinden door de aanleg van het kaopolobassin. De muizensoorten hebben holen en gangen dicht onder de oppervlakte vanwege het hoge waterniveau. Bij de aanleg van het bassin zullen de holen op de locatie zelf worden afgegraven en de holen elders op het veld zullen overlast ondervinden van de graafmachines. Vanwege de vochtige ondergrond zullen de machines enige centimeters de grond inzakken en daarbij de gangen van de muizen vernielen.

Alle aanwezige diersoorten zullen zowel tijdens de bouw als tijdens het gebruik van het bassin hinder ondervinden van de aanwezigheid van mensen. Het veld wordt nu zelden betreden door mensen. Kortom, met de komst van een kanopolobassin zal de drukte toenemen. In hoeverre de dieren verstoord zullen worden is moeilijk te voorspellen.

Er bestaat een kans dat de dieren, voornamelijk de vogels, een andere locatie zullen zoeken voor hun leefgebied. Dat kan elders in het Paterwoldsemeergebied zijn, maar ook daar buiten. Dit kan tot gevolg hebben dat bijzondere (Rode Lijst)-vogels uit het gebied verdwijnen.

Momenteel is het Nije Veulenstukkie een open grasland met bomen rondom. Het is de intentie ter verfraaiing rondom het bassin bomen op een dijkje te planten. Dit past niet in het huidige open landschap.

De plantensoorten die in het Nije Veulenstukkie voorkomen staan niet op de lijst met beschermde inheemse plantensoorten. Het gaat echter wel om een gebiedje met hoge natuurwaarden dat de potentie heeft uit te groeien tot een uniek stukje natuurgebied in het Paterwoldsemeergebied. Het veld wordt momenteel gedomineerd door een algemeen voorkomende plantengemeenschap, de pitrus-rompgemeenschap, maar wordt langzaam overgenomen door de zeggen-gemeenschap. Graslanden die rijk zijn aan zeggensoorten zijn zeldzaam en komen voornamelijk voor in het zuiden van Nederland. Een groot deel van de huidige zeggenpopulatie is te vinden op de beoogde locatie van het bassin. Met het verwijderen van deze planten zal de verspreiding van deze gemeenschap moeizamer verlopen.

Er is nog een reden waarom het Nije Veulensukkie een uniek gebied zou kunnen worden. Met het afsluiten van de sloten aan beide zijden van het veld zullen de grondwaterstromen veranderen en bestaat de mogelijkheid dat de kwelstromen de wortelzone weer zullen bereiken. Door de toevoer van dit calciumrijk water zou hier een bijzondere plantensamenstelling kunnen ontstaan.

Een van de redenen van het Meerschop om een andere locatie te vinden voor de trainingen van de kanopoloteams is de verstoring van de natuur op de huidige trainingslocatie, het Hoornsediep, en het aangrenzende eiland Loksland. Met de aanleg van een kanopolobassin in het Nije Veulensukkie wordt het probleem op de oorspronkelijke locatie opgelost, maar wordt tegelijkertijd een nieuw probleem gecreëerd door de kanopoloactiviteiten te verplaatsen naar een andere locatie. In het Nije Veulensukkie zal de natuur dezelfde overlast ondervinden met als extra bijkomstigheid de overlast van de aanleg van het bassin.

De enige mogelijkheid om natuur en landschap te ontzien is op zoek te gaan naar een minder kwetsbare locatie, bijvoorbeeld in het sportcentrum Kardingje.

6. Referenties

Buggenum H.J.M. van (2000). Watersalamanders profiteren snel van nieuwe amfibiepoelen. *De Levende Natuur*; (4) p. 112-116.

Chapin III F.S. (1991). Effects of multiple environmental stresses on nutrient availability and use. In: Mooney H.A, W.E. Winner & E.J. Pell, eds. *Responses of plants to multiple stresses*, p.67-88, Academic Press, Inc, San Diego.

Delvigne J.J. (2000). Hoofdstuk: Aardkorst, landschap en bodem. In: *Dictaat Systeemecologie*; p. 38, Rijksuniversiteit Groningen, Biologie.

Donker A. (1999). Pitrus, een verrassend goed reptielenbiotop. *De Levende Natuur*; (6) p. 222-223.

FLORON (1997). *Streeplijst*.

Gemeente Haren (2000). *Bestemmingsplan Paterswoldsemeer, Haren-Zuidlaren*.

Grootjans A.P. (2000). Hoofdstuk Waterhuishouding. In: *Dictaat Systeemecologie*; p. 107-113, Rijksuniversiteit Groningen, Biologie.

Lange R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek (1994). *Zoogdieren van West-Europa*, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Meerschapp Paterswolde (2000). *Beleidsplan 2000*.

LNV (1998). Flora- en faunawet. 's-Gravenhage, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. (*Staatsblad 402*).

LNV (2002). *Soortbescherming bij ruimtelijke ingrepen en dergelijke. Over de Flora en faunawet in Nederland*. Den Haag, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

LNV (2003). *Ondernemen en de Flora- en faunawet*. Den Haag, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Natuurbeleidsplan (1990). Regeringsbeslissing Natuurbeleidsplan. Tweede Kamer, 1989-1990, 21 149, nrs. 2-3, SDU uitgeverij.

Osieck E.R. & F. Hustings (1994). *Rode lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. (Techn. Rapport Vogelbescherming Nederland 12) Vogelbescherming Nederland, Zeist.*

Owen-Smith N. & S.N. Cooper (1987). Palatability of woody plants to browsing ruminants in a South African savanna. *Ecology* 68: p. 319-331.

Provincie Groningen (2002). *Uitvoering Flora- en faunawet, beleidsnotitie*.

Provincie Groningen (2003). Wijziging van de Verordening schadebestrijding dieren in de provincie Groningen. Nr. 2003-18.260, LG (Nr. 37/2003). Groningen, Provinciale Staten.

Slageren A.H. van (1989). Het Paterswoldsemeer. Ontstaan en ontwikkeling. Haren.

Zeilstra, Buro voor watersportaccommodaties en waterbouw (2000). Groninger Kanovereniging. Polobassin, ontwerp met toelichting en kostenraming. Groningen.

Geraadpleegde Internet sites

www.gkv.dds.nl

www.kanoclubzeeland.nl

www.natuurloket.nl

www.nkb.nl

Geïnterviewde personen

G.C.M. Schalkoort, Loco secretaris Meerschop Paterswolde.

Ing. A. Somsen, DHV Milieu en infrastructuur BV vestiging Noord-Nederland, lid GKV.

Mevr. Bols, Ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Afdeling Flora- en faunawet en ruimtelijke ingrepen.

Appendix 1

Bestemmingsplan Paterswoldsemeer, 2000

Recreatieve doeleinden klasse II

Bestemmingsomschrijving

- A. De voor recreatieve doeleinden klasse II aangewezen gronden zijn bestemd voor :
1. dagrecreatie, waarbij behoud en ontwikkeling van de natuurwetenschappelijke en landschappelijke waarden worden nagestreefd;
 2. agrarisch medegebruik (als ondergeschikte functie);
 3. paden;
 4. groenvoorzieningen;
 5. bebossing;
 6. aanleggelegenheid;
 7. riet- en oeverbeplanting;
 8. water; met daarbij behorende;
 9. bouwwerken, geen gebouwen zijnde.

Beschrijving in hoofdlijnen

- B. De wijze waarop met het plan de aan de gronden toegekende doeleinden worden nagestreefd kan in hoofdlijnen als volgt worden beschreven:

De gronden met de bestemming Recreatieve doeleinden klasse II kenmerken zich door een meer of minder intensief recreatief gebruik, in een landschappelijk aantrekkelijke omgeving. Hoewel het landschap over het algemeen kunstmatig is gevormd, is er hier en daar sprake van belangrijke natuurlijke/natuurwetenschappelijke waarden. Zeldzame vogels, zoals de buidelmees en de sprinkhaanrietzanger, worden regelmatig gesignaleerd; enkele paartjes buidelmezen broeden jaarlijks op het schiereiland Nije Leegte (op de grens van de gemeenten Haren en Groningen). Daarnaast bieden de binnen de bestemming gelegen gronden broedgelegenheden voor vele kleine vogels (fitis, tjiftjaf, vink, groenling, winterkoning). Langs de oevers is hier en daar sprake van rietkragen, broekbosachtige vegetatietypen, ruigtekruiden en andere oevervegetatie, met broedgelegenheid voor water- en moerasvogels (zoals fuut, meerkoet, kleine karekiet). Langs sloten, in de nabijheid van de Hoornsedijk en op andere vochtige plaatsen komen interessante vegetaties voor, met onder meer holwortel, kale jonker, blauw glidkruid, waterviolier, kleine egelskop, grote boterbloem, echte koekoeksbloem en verscheidene zeggesoorten. In de sloten treft men onder meer kranwieren en fonteinkruiden aan.

Hoewel het recreatieve gebruik in sommige gebieden – zeker in de nabijheid van de stad Groningen – intensief te noemen is, beperkt dit gebruik zich hoofdzakelijk tot wandelen, fietsen en andere vormen van recreëren met een beperkte ruimtelijke impact. De landschappelijke en natuurlijke waarden kunnen zodoende in voldoende mate worden behouden. Uitbreiding van de

recreatieve faciliteiten in de vorm van bijvoorbeeld nieuwe paden of kleine gebouwde voorzieningen (zoals gebouwtjes ten behoeve van sanitair en medische voorzieningen) wordt mogelijk geacht, maar deze toevoegingen zullen ruimtelijk zodanig moeten worden ingepast dat geen onevenredige aantasting van de natuur- en landschapswaarden plaatsvindt. Daarnaast wordt ook verdere ontwikkeling van de waarden van natuur en landschap nagestreefd. Daarbij moet met name gedacht worden aan het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en overige voorzieningen ter versterking van de functie van de betreffende gebieden als schakel in ecologische verbindingroutes. Tenslotte wordt een beperkt agrarisch medegebruik in sommige gebieden, met name in de Helpermolenpolder, mogelijk geacht. Dit agrarische gebruik dient zich echter te beperken tot een ondergeschikte activiteit, die de recreatieve, landschappelijke en natuurwetenschappelijke belangen niet schaadt.

Bebouwingsbepalingen

- C.
1. Op of in deze gronden mogen geen gebouwen worden gebouwd.
 2. Voor het bouwen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, geldt de volgende bepaling:
 - de hoogte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, mag niet meer dan 2,00 meter bedragen.

Nadere eisen

- D. Burgemeester en wethouders kunnen – met inachtneming van het bepaalde in lid B (beschrijving in hoofdlijnen) – ten behoeve van een goede landschappelijke inpassing nadere eisen stellen aan:
1. de plaats van bouwwerken, geen gebouwen zijnde;
 2. de afmetingen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde;

Vrijstelling van de bebouwingsbepalingen

- E. Burgemeester en wethouders kunnen – met inachtneming van het bepaalde in lid B (beschrijving in hoofdlijnen) – vrijstelling verlenen van:
1. het bepaalde in lid C sub 1 en toestaan dat gebouwen ten behoeve van sanitaire en medische voorzieningen worden opgericht, mits:
 - a. de gezamenlijke oppervlakte van de gebouwen ten hoogste 250 m² bedraagt;
 - b. de maximum oppervlakte per gebouw 50 m² bedraagt;
 - c. de goothoogte van een gebouw ten hoogste 3,50 meter bedraagt;
 - d. de dakhelling van een gebouw ten hoogste 60° bedraagt;
 - e. geen onevenredige aantasting plaatsvindt van:
 - de landschappelijke waarden.
 2. het bepaalde in lid C sub 1 en toestaan dat gebouwen ten behoeve van onderhoud en beheer worden opgericht, mits:

- a. de oppervlakte van een gebouw ten hoogste 15 m² bedraagt;
 - b. de hoogte van een gebouw ten hoogste 3,50 meter bedraagt;
 - c. geen onevenredige aantasting plaatsvindt van de natuurwetenschappelijke, landschappelijke en recreatieve waarden.
3. het bepaalde in lid C sub 2 en toestaan dat de hoogte van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, wordt vergroot tot ten hoogste 5,00 m., mits:
- geen onevenredige aantasting plaatsvindt van de natuurwetenschappelijke en/of landschappelijke waarden;

Aanlegvergunningen

- F. 1. Het is verboden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (aanlegvergunning), de volgende werken, geen bouwwerken zijnde of werkzaamheden uit te voeren:
- a. het graven, verdiepen, uitbaggeren, dempen of verbreden van sloten, vaarten en naar de aard daarmee gelijk te stellen waterlopen;
 - b. het scheuren, frezen of op andere manier ingrijpend wijzigen van het plantendek;
 - c. het ophogen, afgraven, diepploegen of op andere manier ingrijpend wijzigen van de bodemstructuur;
 - d. het planten, rooien of kappen van opgaand houtgewas en struikgewas;
 - e. het aanbrengen of aanleggen van oppervlakteverhardingen, rijwiel-, en voetpaden en/of parkeervoorzieningen;
 - f. het aanleggen van onder- en/of bovengrondse energie- en/of andersoortige nutsleidingen.
4. Het bepaalde in lid F sub 1 is niet van toepassing op werken, geen bouwwerken zijnde of werkzaamheden, die:
- a. het normale onderhoud betreffen;
 - b. noodzakelijk zijn in verband met het op de bestemming gerichte beheer of gebruik van de grond;
 - c. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het plan.
5. Burgemeester en wethouders kunnen de in lid F sub 1 genoemde vergunning slechts verlenen, indien de betreffende werken of werkzaamheden in overeenstemming zijn met het gestelde in lid B (beschrijving in hoofdlijnen).

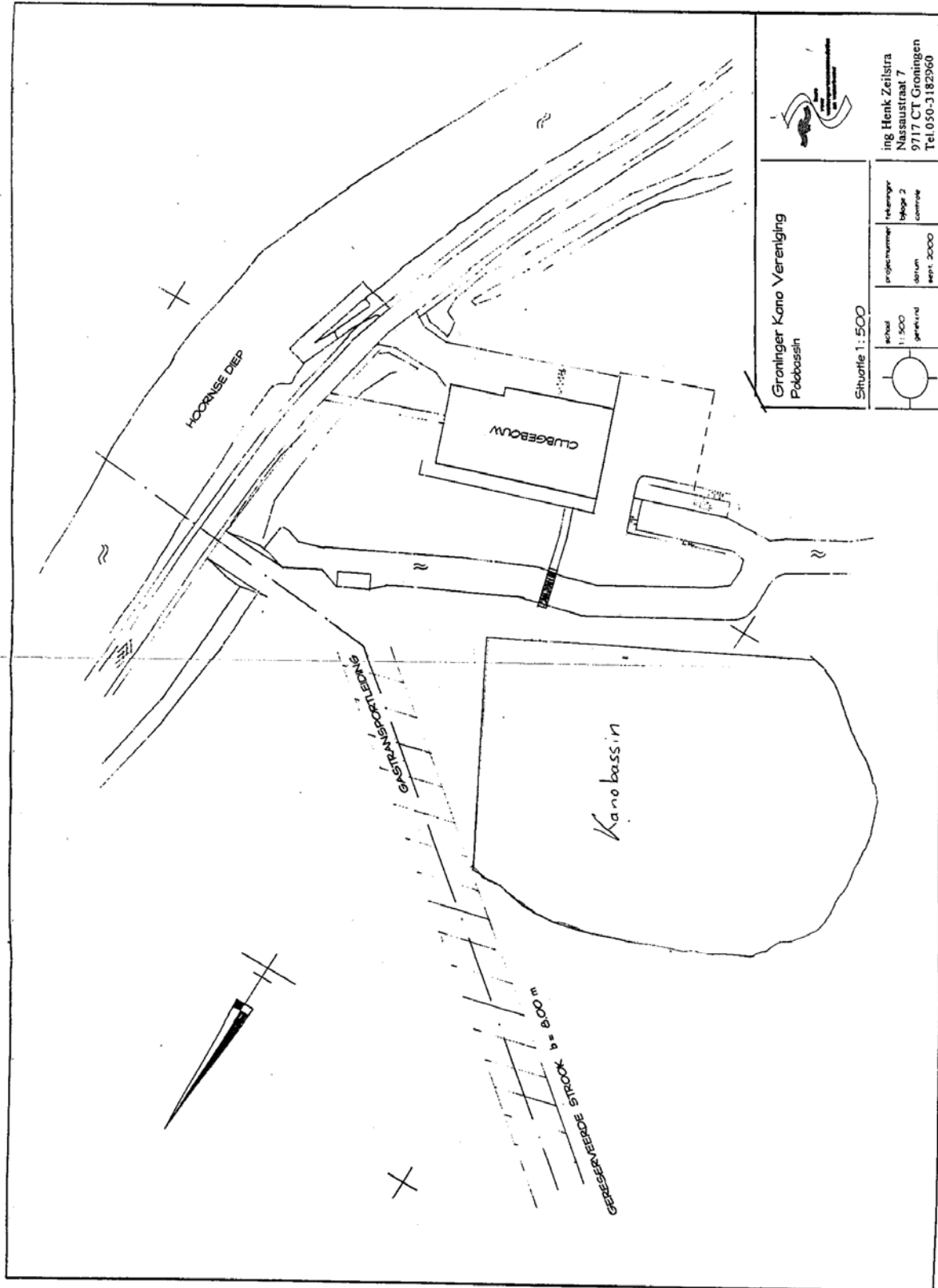
Strijdig gebruik

- E. Tot een gebruik, strijdig met deze bestemming, zoals bedoeld in artikel 25 lid A wordt in ieder geval gerekend:
1. het gebruik van de gronden als standplaats voor kampeermiddelen;
 2. het gebruik van gebouwen voor bewoning.

Appendix 2

Aanlegplan kanopolobassin

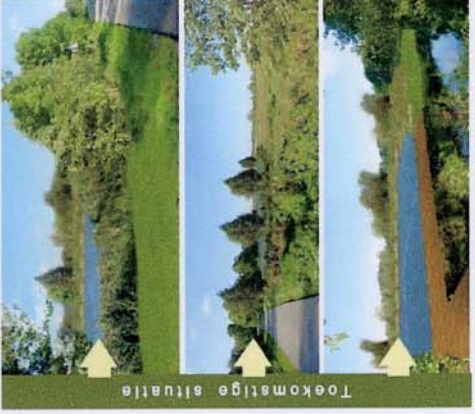
Schaal 1:900

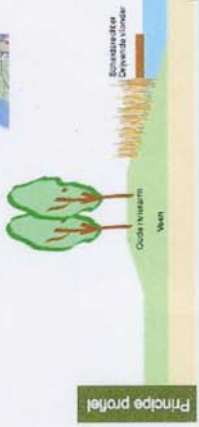
Appendix 3

Afbeelding kanopolobassin

Inpassing "Kanopolobasin" in natuurgebied Paterswoldse meer

Ontwerp

Appendix 4

Vaatplanten

Voor elke soort is aangegeven welke status deze heeft in het kader van de Flora- en faunawet, bijlage IV van de Habitatrichtlijn, de EU-Basisverordening inzake internationale handel in bedreigde dier- en plantensoorten en het voorkomen van de soort op de Rode Lijst.

Nederlandse naam	Latijnse naam	Flora- en faunawet	Rode Lijst	Basisverordening	Habitatrichtlijn
Op de locatie van het kanopolobassin:					
Gewone Braam	<i>Rubus fruticosus</i>				
Ruw Beemdgras	<i>Poa trivialis</i>				
Veldbeemdgras	<i>Poa pratensis</i>				
Ruwe Berk	<i>Betula pendula</i>				
Zachte Berk	<i>Betula pubescens</i>				
Biezenknoppen	<i>Juncus conglomeratus</i>				
Kruipende Boterbloem	<i>Ranunculus repens</i>				
Grote Brandnetel	<i>Urtica dioica</i>				
Fioringras	<i>Agrostis stolonifera</i>				
Gewone Hennepnetel	<i>Galeopsis tetrahit</i>				
Gewone Hoornbloem	<i>Cerastium fontanum s vulgare</i>				
Witte Klaver	<i>Trifolium repens</i>				
Kleefkruid	<i>Galium aparine</i>				
Kropaar	<i>Dactylis glomerata</i>				
Melkeppe	<i>Peucedanum palustre</i>				
Gewoon Reukgras	<i>Anthoxanthum odoratum</i>				
Riet	<i>Phragmites australis</i>				
Rietgras	<i>Phalaris arundinacea</i>				
Pitrus	<i>Juncus effusus</i>				
Smalle Stekelvaren	<i>Dryopteris carthusiana</i>				
Tormentil	<i>Potentilla erecta</i>				
Veenpluis	<i>Eriophorum angustifolium</i>	a 3			
Veenwortel	<i>Polygonum amphibium</i>				
Gewone Veldbies	<i>Luzula campestris</i>				
Geknikte Vossenstaart	<i>Alopecurus geniculatus</i>				
Gewone Waternavel	<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	a 1			
Grote Wederik	<i>Lysimachia vulgaris</i>	a 3			
Geoorde Wilg	<i>Salix aurita</i>				
Geoorde x Grauwe Wilg					
Gestreepte Witbol	<i>Holcus lanatus</i>				
Hazezegge	<i>Carex leporina</i>				
Zompzegge	<i>Carex curta</i>				
Zwarte Zegge	<i>Carex nigra</i>				
Ridderzuring	<i>Rumex obtusifolius s transiens</i>				
Veldzuring	<i>Rumex acetosa</i>				
Rood Zwenkgras	<i>Festuca rubra</i>				
Waterpeper	<i>Persicaria hydropiper</i>				

In de rest van het veld aanwezig:					
Blaartrekkende Boterbloem	<i>Ranunculus sceleratus</i>				
Akkerdistel	<i>Cirsium arvense</i>				
Speerdistel	<i>Cirsium vulgare</i>				
Moerasdroogbloem	<i>Gnaphalium uliginosum</i>				
Zwarte Els	<i>Alnus glutinosa</i>				
Gewone Es	<i>Fraxinus excelsior</i>				
Knopig Helmkruid	<i>Scrophularia nodosa</i>				
Schijfkamille	<i>Matricaria discoidea</i>				
Rode Klaver	<i>Trifolium pratense</i>				
Veldlathyrus	<i>Lathyrus pratensis</i>				
Mannagras	<i>Glyceria fluitans</i>				
Eenstijlige Meidoorn	<i>Crataegus monogyna</i>				
Moeraskers	<i>Rorippa palustris</i>				
Engels Raaigras	<i>Lolium perenne</i>				
Greppelrus	<i>Juncus bufonius</i>				
Straatgras	<i>Poa annua</i>				
Gewone Vlier	<i>Sambucus nigra</i>				
Moeraswalstro	<i>Galium palustre</i>				
Grote Weegbree	<i>Plantago major s major</i>				
Wilgenroosje	<i>Chamerion angustifolium</i>				
Haagwinde	<i>Calystegia sepium</i>				
Ruige Zegge	<i>Carex hirta</i>				
Zilverschoon	<i>Potentilla anserina</i>				
Moerasvergeet-mij-nietje	<i>Myosotis scorpioides</i>				
Pinksterbloem	<i>Cardamine pratensis</i>				
Madeliefje	<i>Bellis perennis</i>				

a = aandachtsoort gevolgd door het abundantie-getal

f = Flora- en faunawet

r = Rode-Lijstsoort

abundantie-getal (FLORON, 1997)

1 (= 1 - 5 exx)

2 (= 6 - 50 exx)

3 (= 51 - 500 exx)

4 (= 501 - 5000 exx)

5 (= > 5000 exx)

Appendix 5

Zoogdieren

Voor elke soort is aangegeven welke status deze heeft in het kader van de Flora- en faunawet, bijlage IV van de Habitatrichtlijn, de EU-Basisverordening inzake internationale handel in bedreigde dier- en plantensoorten en het voorkomen van de soort op de Rode Lijst.

Nederlandse naam	Latijnse naam	Flora- en faunawet	Rode Lijst	Basisverordening	Habitatrichtlijn
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>	x			
Haas	<i>Lepus europaeus</i>	x, w, s			
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	x, w			
Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>	x			
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	x			
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>	x			

w = Wildsoort onder artikel 32

s = Schadesoort bepaald door de provincie Groningen

Appendix 6

Vogels

Voor elke soort is aangegeven welke status deze heeft in het kader van de Flora- en faunawet, bijlage IV van de Habitatrichtlijn, de EU-Basisverordening inzake internationale handel in bedreigde dier- en plantensoorten en het voorkomen van de soort op de Rode Lijst.

Nederlandse naam	Latijnse naam	Flora- en Faunawet	Rode Lijst	Basisverordening	Habitatrichtlijn
Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	x			
Wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	x, w, s		A	
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	x		A	
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	x			
Fazant	<i>Phasianus colchicus</i>	x, w			
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	x, s			
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	x			
Kieviet	<i>Vanellus vanellus</i>	x			
Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	x	x		
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	x			
Watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	x	x		
Kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>	x			
Houtduif	<i>Columa palumbus</i>	x, w			
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	x			
Witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	x			
Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	x			
Roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>	x			
Merel	<i>Turdus merula</i>	x			
Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	x			
Sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>	x			
Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	x	x		
Braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i>	x			
Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	x			
Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	x			
Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	x			
Koolmees	<i>Parus major</i>	x			
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	x			
Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i>	x			
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	x			
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	x, s			
Ekster	<i>Pica pica</i>	x			
Kauw	<i>Corvus monedula</i>	x, s			
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	x, s			
Vink	<i>Fringilla coelebs</i>	x			
Groenling	<i>Carduelis chloris</i>	x			
Putter	<i>Carduelis carduelis</i>	x			
Mogelijk in het gebied aanwezig :					
Bosrietzanger	Acrocephalus palustris	x			
Snor	Locustella luscinioides	x	x		

w = Wildsoort onder artikel 32

s = Schadesoort bepaald door de provincie Groningen

A = Soorten die niet meer uit het wild mogen worden gehaald omdat ze met uitsterven zijn bedreigd door internationale handel.